

Pásztk Norbert¹ - Szűcsné Dr. Markovics Klára²

A gyógynövénytermesztő szektor kihívásai

ÖSSZEFOGLALÁS

A gyógynövények használata folyamatos növekedést mutat hazai és nemzetközi viszonylatban is, ahhoz, hogy elegendő mennyiségű gyógynövényt tudjanak értékesíteni napjainkban, már szükségessé vált a termesztésbe vonás is. A termesztési folyamatokat hazánkban leggyakrabban a gyógynövénytermesztő kisvállalkozások végzik, a működésük viszont számos kihívással jár napjainkban. Kutatásunk során félig strukturált szakmai interjúkat végeztünk 32 gyógynövénytermesztő szakemberrel és 4 településvezetővel az ország különböző részeiről. Számos nehézség jelenik meg és nehezíti meg a gyógynövénytermesztő kisvállalkozások életét hazánkban. Nagyon különbözött a gazdasági forma, amiben a megkérdezett termesztők működnek, jellemző az is, hogy több kategóriában működnek egyszerre a kisvállalkozások, hiszen ezáltal kedvezőbben működhetnek, valamint több lehetőségük van, akár a pályázatok esetén is. Az általunk végzett Chi-négyzet próba szerint egyik gazdasági forma és egyik nehézség tekintetében sem mutatható ki szignifikancia.

Kulcsszavak: gyógynövények, gyógynövénytermesztés, KKV-k;
JEL-kód: Q1

BEVEZETÉS

Az érdeklődés a gyógynövények használata iránt folyamatos növekedést mutat hazai és nemzetközi viszonylatban egyaránt (Panyor, 2011). Egyre többen fordulnak a gyógynövények és a hatóanyagaikat tartalmazó étrendkiegészítők irányába, hiszen az emberek szeretnék megőrizni egészségüket vagy éppen helyreállítani azt, melyet sokan gyógynövényeket tartalmazó készítmények segítségével tesznek meg (Bernáth-Czirbus, 2014). A kereslet mellett a piacon folyamatosan nő a kínálat is, szinte minden nap jelenik meg valamilyen új étrendkiegészítő vagy gyógynövénykészítmény, valamint a legtöbb gyógyszer is gyógynövények hatóanyagaiból készül (Erdész-Kozak, 2008).

A megnövekedett igényt nem könnyű kiszolgálni, hiszen egész Európában és az Egyesült Államokban is megjelenő trendről van szó (Bodeker, 2007). Ahhoz azonban, hogy megfelelő mennyiségű gyógynövényt tudjanak előállítani és értékesíteni napjainkban, már nem elegendő a gyűjtésből származó növények használata, hanem szükségessé vált a termesztésbe vonásuk is (GYSZT, 2013). A természetben gyűjthető növények száma a területek nagy részén csökken, ugyanis bevonják ezeket a területeket a mezőgazdasági művelésbe, ezzel kiszorítva a gyógynövényeket természetes élőhelyeikről (Bernáth, 2013). Ilyen nagy mennyiségű alapanyag szükségletnél tehát nem le-

het megoldás az, hogyha nagy távolságokat megtéve hozzájutnak a gyűjtők néhány kilogramm gyógynövényhez egyik-másik fajból (NAK, n.é.). A másik nagy probléma pedig az, hogy nem tudják felügyelni és befolyásolni a természetben megtalálható növények hatóanyagtartalmát és tisztaságát (Xaba et al., 2022).

A megoldás tehát – amit sok ország már felismert az utóbbi években –, hogy megfelelő mennyiségű és minőségű alapanyagot kizárólag ellenőrzött termesztési körülmények között lehet előállítani és biztosítani az ipar számára (Variskanov et al., 2024). Így a gyógynövények tisztasága, hatóanyagtartalma, mennyisége és minősége is megfelelő lehet (Pásztk-Szűcsné Markovics, 2023). Ez azonban nem könnyű feladat, hiszen számos akadályozó és nehezítő tényező van jelen az ágazatban. Ezeket a termesztési folyamatokat hazánkban leggyakrabban a gyógynövénytermesztő kisvállalkozások végzik, a működésük viszont számos kihívással jár napjainkban (Pásztk, 2024).

Jelen cikkben arra keressük a választ, hogy milyen gazdasági formában végzik a gyógynövénytermesztő tevékenységüket a kisvállalkozások, melyek a legjellemzőbb problémák és nehézségek, amelyekkel szembesülnek, valamint, hogy mekkora arányukat érintik ezek.

A gyógynövénytermesztő ágazatban megjelenő főbb gazdasági kategóriák

A gyógynövénytermesztést, mint tevékenységet többféle gazdasági formában is végezhetik a szakemberek (Magyar mezőgazdaság, 2023). Leggyakrabban kistermelőként, őstermelőként, családi gazdaságként, egyéni vállalkozóként vagy pedig gazdasági társaságként működnek ezek a kisvállalkozások (KSH, 2016a).

A *kistermelői* tevékenységet a 60/2023. (XI. 15.) AM rendelet szabályozza. A jogszabály értelmében a kis mennyiségű élelmiszert előállító vállalkozók működhetnek ebben a kategóriában, akik helyi termelés keretében értékesítik előállított termékeiket. A tevékenységet az élelmiszer előállítási helye szerinti járási hivatalnál szükséges bejelenteni (NetJogtár, 2025a).

Az *őstermelői* tevékenységhez kötődően az utóbbi években megszüntették az őstermelői igazolványt. Helyette FELIR azonosítót és NÉBIH tevékenységazonosítót szükséges igényelni (NÉBIH, 2021). Az őstermelői tevékenység esetében kizárólag olyan termék értékesíthető, amely a nyilvántartásban is megtalálható. A nyilvántartásban pedig csak olyan termék szerepelhet, amelyet az őstermelő saját gazdaságában állított elő. Mezőgazdasági őstermelő lehet az, aki betöltötte a 16. életévét, nem egyéni vállalkozó, és saját gazdaságában meghatározott termékeket állít elő (NÉBIH, 2022).

A *családi gazdaságok* mezőgazdasági tevékenységek közös végzésére létrejött, az adott család tagjai által működtetett és fenntartott gazdasági kategória, mely esetében kedvezőbbek az adózási és működési feltételek, mint más elérhető kategóriák

¹ Intézeti tanszékvezető, egyetemi tanársegéd, Miskolci Egyetem, Egészségtudományi Kar; PhD hallgató - Miskolci Egyetem, Gazdaságtudományi Kar; Miskolc, norbert.pasztk@uni-miskolc.hu

² Egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Gazdaságtudományi Kar; Miskolc, klara.markovics@uni-miskolc.hu

esetében. Működésüket a 2020. évi CXXIII. törvény szabályozza (NetJogtár, 2025b).

Az *őstermelők családi gazdasága* (ÖCSG) 2020. novemberében létrejött külön kategóriaként jelenik meg hazánkban, mely egy minősítő kategória a családi gazdaságok számára. Nem jogi szemlélyről van szó esetünkben, hanem a gazdálkodó felek egyedülálló együttműködéséről, amelyet a családi gazdaságokhoz hasonlóan kedvező adózási és működési feltételekkel lehet működtetni (NAK, 2020).

A *gazdasági társaság*ot legalább 2 személy hozza létre közös gazdasági cél elérésének érdekében, üzletszerű tevékenységet folytatva (NetJogtár, 2006).

A *családi mezőgazdasági társaság* (CSMT) szintén 2020. novemberében létrejött külön kategóriaként jelenik meg hazánkban, mely egy minősítő kategória a gazdasági társaságok számára (NAK, 2020).

Egyéni vállalkozó az, aki saját nevének használatával végez üzletszerű gazdasági tevékenységet (NetJogtár, 2025c).

Egy-egy gyógynövénytermesztő gyakran több különböző gazdasági kategóriában is végzi tevékenységét, gyakran a termesztés részt, valamint az értékesítési részt különválasztva (Pásztk-Szűcsné Markovics, 2024a). A több kategóriában való részvétel pedig bizonyos esetekben több lehetőséget biztosít a pályázatokban való részvételre is (Korszerű gyógynövénytermesztési ismeretek, 2012).

A gyógynövénytermesztő vállalkozások működési nehézségei

A KKV-k működését számos tényező nehezíti napjainkban és nincs ez másképp az agrárágazatban és azon belül a gyógynövénytermesztő ágazatban sem (KSHa). Az elmúlt években és évtizedekben jelentősen megerősödtek a multinacionális vállalatok, valamint a nagyvállalatok. A KKV-k felzárkóztatására és működésüknek segítésére az utóbbi években számos pályázat jelent meg, azonban sok esetben ezeken nem tudnak részt venni, mert gondoz okoz megírni egy ilyen pályázatot vagy pedig idő hiányában nem tudnak pályázatot benyújtani és élni a lehetőségekkel (Reisinger, 2022).

Manapság egyre inkább természetesebbnek mondható a külföldi munkaerő alkalmazása és nincs ez másképp hazánkban sem. A probléma leginkább az, hogy elég nagymértékű a munkaerőhiány és az emberek nem akarnak elmenni fizikai munkát végezni, például a mezőgazdaságba, még magasabb díjazás ellenében sem. A KSH adatai alapján évről évre nő az Európai Unióon kívülről érkező munkavállalók száma (KSHb). A Magyar Mezőgazdaság 2022-es cikkében olvasható, hogy számos mezőgazdasági vállalkozás és vállalat számára nincs más megoldás, mint a külföldi munkások foglalkoztatása (pl.: Ukrajnából, a Fülöp-szigetektől vagy éppen Vietnámból) (Magyar Mezőgazdaság, 2023).

A mezőgazdaságban használatos és azon belül főként a gyógynövénytermesztésben használható berendezések, gépek nagyon drágák, saját finanszírozásból ezeket nem tudják megvásárolni a kisebb termesztoők. Olyan speciális gépekről van szó legtöbb esetben, melyek csupán egy-egy gyógynövény termesztéstechnológiájához használhatók, vagy csak egy munkafolyamathoz, pél-

dául a betakarításhoz (Magyar gyógynövény ágazati stratégia, 2014).

A hazai nagy gyógynövénytermesztoők, nagyobb feldolgozók országos kiterjedéssel működnek, velük versenyezni lehetetlen a kisvállalkozások számára, értékesítésben is felvehetetlen a verseny velük szemben, hiszen sokkal alacsonyabb áron tudják értékesíteni a nagyobb volumenben megtermesztett vagy felvásárolt növényeket például egy őstermelőnél vagy kistermelőnél (Dísnövénytermesztés és gyógynövény-felvásárlás, 2020).

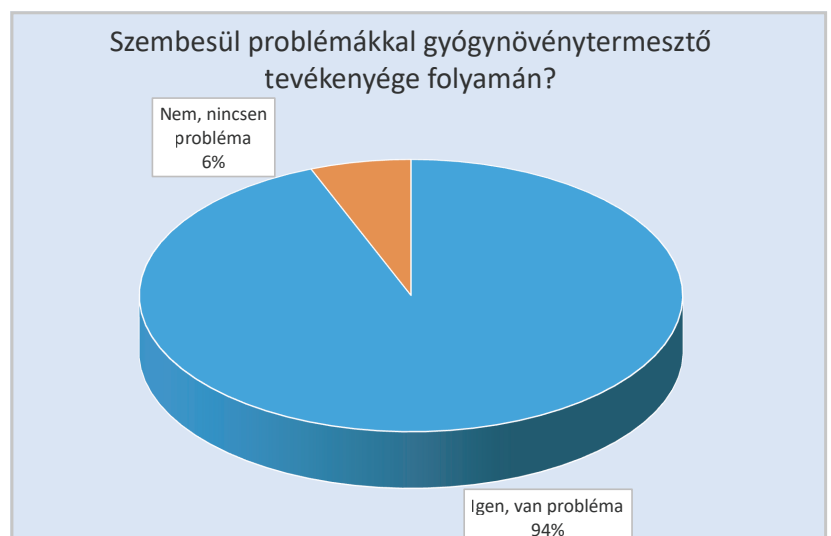
Az időjárás napjainkban szintén jelentősen befolyásolja a termesztést, hiszen meghatározott klíma szükséges a legtöbb gyógynövény termesztéséhez (Korszerű gyógynövénytermesztési ismeretek, 2012). Amennyiben nincs elegendő csapadék, nincs miből öntözni, túl magas a hőmérséklet, akkor a gyógynövények elpusztulnak és más melegebb, szárazabb éghajlatot kedvelő gyógynövényeket szükséges bevonni a termesztésbe, melyhez ismét újabb gépek és berendezések, valamint hatalmas tapasztalat szükséges (GYSZT, 2022).

Az infláció hatására felértékelődnek a már megvásárolt gépek, eszközök és berendezések. A másodlagos feldolgozáshoz pedig nincs mindenkinek megfelelő szaktudása, eszköz és tőke készlete (Lorette, 2011).

A hazai minőségbiztosítási és szabályozási rendszer rendkívül bonyolult, költségigényes és elavult a számtalan termék-kategóriájával, jogszabályi megfelelési kötelezettségével. Ez gyakran azt eredményezi, hogy egyre kevesebben tudnak beszállni a minőségi termék-kategóriákba saját termékeikkel, és inkább egyszerűbb, silányabb termék-kategóriákban jelennek meg a piacon vagy nem is próbálkoznak, esetleg minősítés nélkül értékesítik a termékeiket (Bernáth-Czirbus, 2014). Az érendkiegészítő piacán például több ezer termék található napjainkban is hazánkban, melyeknek többsége akár gyógyszerminőségű is lehet vagy pedig silány minőségű (Erdész-Kozak, 2008).

MÓDSZER

Kutatásunk primer részeként félig strukturált szakmai interjúkat végeztünk 32 gyógynövénytermesztő szakemberrel és 4 településvezetővel az ország különböző részeiről. Az interjúalanyok mindkét részről 5000 fő alatti lakosságú kistelepülésekről

1. ábra: Szembesül problémákkal gyógynövénytermesztő tevékenyége folyamán?

Forrás: saját szerkesztés

2. ábra: A gyógynövénytermesztő kisvállalkozások felmerülő nehézségeinek kategorizálása

Forrás: saját szerkesztés

kerültek kiválasztásra. Az interjúk 2025. májusa és júniusa között kerültek lebonyolításra telefonon keresztül. A félig strukturált interjúk a termesztők esetében 32 kérdést, a településvezetők esetében pedig 18 kérdést tartalmaztak. Átlagosan 30-40 perces volt egy interjú elkészítése.

Jelen tanulmányban az interjúk eredményeinek egy részét szeretnénk bemutatni, feltárva a gyógynövénytermesztő szakemberek válaszai közötti hasonlóságokat és különbségeket. Eredményeinket a következőkben részletezzük.

EREDMÉNYEK

Mélyinterjúk kutatásunk egyik legfontosabb kérdése a következő volt: Milyen problémákkal szembesülnek napjainkban a gyógynövénytermesztő vállalkozások, vajon megjelennek-e azok a „tipikusnak mondható” nehézségek, amelyek sújtják az agrárüzemeket, kertészeteket is?

A kérdés során először is felmértük, hogy van-e problémájuk gyógynövénytermesztő tevékenységük folyamán a vállalkozásoknak. A 32 válaszadóból 30 főnek (94%) van valamilyen megjelenő problémája tevékenysége során, míg 2 főnek (6%) nincs problémája (1. ábra).

Ezután megkérdeztük a válaszadókat, hogy milyen problémákkal szembesülnek tevékenységük folyamán. Meglehetősen eltérő válaszokat adtak az interjúalanyok, ezért a következő lépés a válaszok be kategorizálása volt. Összesen 9 kategóriába tudtuk besorolni a gyógynövénytermesztők problémáit, melyeket a 2. ábra szemlélteti. Az egyes kategóriákból Excel táblázatot készítettünk, 0-val és 1-gyel kódoltuk be a vá-

1. táblázat: A kutatásban résztvevő gyógynövénytermesztő vállalkozások gazdasági formái és főbb statisztikái

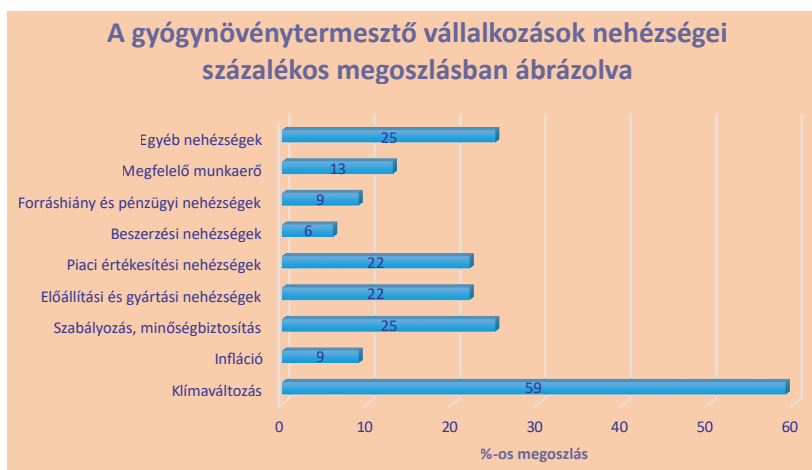
Kód	Tevékenység típusa	Mennyiség (db gyógynövénytermesztő kisvállalkozás)	Százalékos megoszlás
0	egyéni vállalkozó	7	21,9
1	őstermelő	9	28,1
2	kistermelő	0	0
3	gazdasági társaság	7	21,9
4	egyszerre több gazdasági forma	9	28,1

Forrás: saját szerkesztés

laszokat, annak alapján, hogy megjelent-e az adott probléma vagy nem. A 0 érték a nemet, az 1 az igent jelentette.

A 3. ábrán szemléltetjük az egyes nehézségek említési gyakoriságát százalékos megoszlásban. Amint az látható, a legnagyobb problémát a klímaváltozás jelenti a gyógynövénytermesztők számára, hiszen 59%-nál, azaz 19 főnél jelent meg ez a kategória. Ezt követte az egyéb nehézségek és a szabályozás, minőségbiztosítás kategóriák, melyek 25-25%-kal, azaz 8-8 fő válaszaiban jelentek meg ezek. Egyéb nehézségnél említették többek között a kártevőket és a helyi önkormányzatokkal való nehéz együttműködést. A piaci nehézségek és az előállítási és gyártási nehézségek kategóriák az interjúalanyok 22-22%-ánál jelentek meg, ami 7-7 főt tett ki. 13% (4 fő) a megfelelő munkaerőt, 9-9% (3 fő) a forráshiány és pénzügyi nehézségek, valamint az inflációt jelezték felmerülő nehézségként. Végül pedig legkisebb arányban a beszerzési nehézségek jelentek meg 6%-ban (2 fő).

Kutatásunk során felmértük azt is, hogy milyen gazdasági formában végzik tevékenységüket a gyógynövénytermesztő kisvállalkozások (1. táblázat). A leggyakoribb gazdasági forma az őstermelő volt, valamint az egyszerre több gazdasági formában működők 28,1-28,1%-kal (9-9 kisvállalkozás). Ezeket követte az egyéni vállalkozó, valamint a gazdasági társaság 21,9-21,9%-kal (7-7 kisvállalkozás). Kizárólag kistermelőként egyik kisvállalkozás sem működik, ez a forma csak más kategóriával keverve jelent meg a válaszadók között.

3. ábra: A gyógynövénytermesztő vállalkozások nehézségei százalékos megoszlásban ábrázolva

Forrás: saját szerkesztés

A következőkben megvizsgáltuk, hogy milyen összefüggés látható a gyógynövénytermesztő kisvállalkozások gazdasági formái és a megjelenő nehézségeik között (2. táblázat). Chi-négyzet teszt alapján végeztünk szignifikancia vizsgálatot. A statisztikai próba szerint egyik gazdasági forma és egyik nehézség tekintetében sem mutatható ki szignifikancia, hiszen $p > 0,05$ mind-egyik esetben, tehát hasonlóan jelennek meg minden válaszadónál az egyes nehézség kategóriák.

Az eredmények alapján készítettünk egy diagramot, melyen jól láthatók az egyes értékek és az arányok (4. ábra). A klímával összefüggő problémák jelennek meg legnagyobb arányban az őstermelők, az egyéni vállalkozók és az egyszerre több tevékenységi formával működő vállalkozások esetében is. A gazdasági társaságok esetében a gyártási nehézségek és az egyéb nehézségek jelentik a legnagyobb problémát. Az arányok meghaladják a 100%-ot, hiszen több problémát is nevesíthettek a vállalkozások, nem zárták ki egymást a válaszok.

Az őstermelők esetében a 9 nehézségi kategóriából 8 kategória jelent meg, nem említették a válaszadók a munkaerőhiányt. A gazdasági társaságok esetében 7 nehézségi kategóriát említettek a válaszadók, a beszerzési nehézségek és a munkaerőhiányt nem emelte ki egyikük sem. Az egyéni vállalkozóknál 6 kategória került említésre és itt már a munkaerőhiány is köztük volt. Nem említették azonban a beszerzési nehézségeket, az inflációt és a pénzügyi nehézségeket. Az egyszerre több tevékenységi formával működő vállalkozások összesen 8 féle kategóriát neveztek meg, a munkaerőhiány náluk is megjelent, azonban a pénzügyi nehézségek nem volt köztük.

KÖVETKEZTETÉSEK

A szakirodalmi elemzés alapján és a primer kutatás megvizsgált kérdései alapján elmondható, hogy a legtöbb gyógynövénytermesztő kisvállalkozásnak meglehetősen sok és jelentős problémája adódik a tevékenysége során. Az egyéni vállalkozók esetében 6, az őstermelők és az egyszerre több tevékenységi formában működő vállalkozások esetében 8-8, míg a gazdasági társaságok esetében 7 nehézségi kategória jelenik meg. Amint az látható volt, elég nagy arányban, az interjúalanyok 94%-ánál jelent meg valamilyen működési nehézség. A 9 féle problémátípus eltérő mértékben ugyan, de a gyógynövénytermesztő kisvállalkozások teljes tevékenységére hatással lehet, ezért is lenne fontos, hogy megfelelőképpen kialakítsák az egyes problémákra a megoldási javaslatokat az ágazatban, amihez egy olyan országos szakmai érdekképviseletre lenne szükség, amely megoldást tudna találni sok felmerülő problémára. Ezáltal pedig jelentősen lehetne csökkenteni a terheiket vagy éppen a nehézségeiket.

Ahogy az látható volt, legnagyobb problémaként a klímaváltozás jelenik meg a gyógynövénytermesztő kisvállalkozások életében, ami sajnos egy kulcsfontosságú terület napjainkban, hiszen a klímaváltozás minden szektort érint a

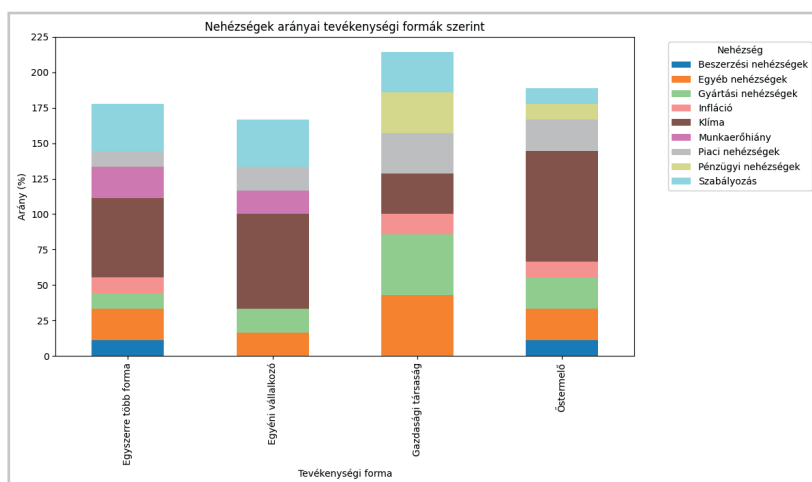
2. táblázat: A kutatásban résztvevő gyógynövénytermesztő vállalkozások nehézségei és gazdasági formái közötti szignifikancia vizsgálat

Nehézség típusa	χ^2 érték	p-érték	Szignifikancia (p < 0,05)
Klíma	4,14	0,2465	nem szignifikáns
Infláció	0,86	0,8362	
Szabályozás	1,49	0,6853	
Piaci nehézségek	0,85	0,8380	
Gyártási nehézségek	2,44	0,4855	
Beszerzési nehézségek	1,54	0,6721	
Pénzügyi nehézségek	4,49	0,2134	
Egyéb nehézségek	1,45	0,6949	
Munkaerőhiány	3,67	0,2994	

Forrás: saját szerkesztés

mezőgazdaságon belül, a gyógynövénytermesztést is beleértve. A klímaváltozás következtében bizonyos növényfajok kihalhatnak, adaptálódhatnak vagy pedig teljesen újak jelenhetnek meg hazánkban is. Napjainkban már számos gyógynövénytermesztő kisvállalkozás felismerte ezt a problémát és igyekeznek tenni ellene, például új növényfajok bevonásával a természetbe, új termesztéstechnológiáknak a kialakításával (például mélymulcsolással).

A következő nehézségekként a szabályozás és a minőségbiztosítás, valamint az egyéb nehézségek jelentek meg. Az egyéb nehézségek tekintetében számos tényezőt és nehezítő körülményt felsoroltak a gyógynövénytermesztők, viszont ezek többnyire csak 1-1 megkérdőjelezettre voltak jellemzőek. A szabályozás és minőségbiztosítás viszont rendkívüli szerepet játszik a gyógynövénytermesztők életében hiszen 25%-nál jelent meg problémaként. Olyan egységes, letisztított, könnyen kezelhető szabályrendszerre és minőségbiztosítási rendszerre lenne szükség hazánkban a gyógynövények és a gyógynövénytermesztés tekintetében, ami mindenki számára elérhető és könnyen kezelhető, könnyen minősíthető a különböző termékek. Sok termesztő nehézségnek fogja fel a jelenlegi szabályozási és minőségbiztosítási rendszert, ami nem véletlen hiszen szigorú jogszabályi követelményeknek kell megfelelni az egyes termékkategóriákra való besoroláshoz, illetve nagyon szigorú, sokrétű és szerteága-

4. ábra: A gyógynövénytermesztő vállalkozások nehézségei és gazdasági formái

Forrás: saját szerkesztés

zó a kritériumrendszer az egyes minőségbiztosítási rendszerekhez kötődően.

Az előállítási és gyártási nehézségek, valamint a piaci értékesítési nehézségek voltak a következő nehézség kategória, itt leginkább az jelenik meg problémaként, hogy nem találnak maguknak piacot a gyógynövénytermesztők, mivel nagyon sokszor a nagy termelők, nagy feldolgozók uralják a piacot. Emiatt sok gyógynövénytermesztő külföldi felvásárlókat von be vagy pedig próbálja megtalálni őket. Az előállítás és gyártási nehézségek során főként a különböző gépesítések, az automatizálás jelenik meg problémaként, hiszen ezek a berendezések rendkívül drágák, ezáltal szinte lehetetlen beszerzésük a kisvállalkozások számára. A munkaerő hiánya és a nem megfelelő szaktudás, ami szintén problémát okoz, itt leginkább az jelenik meg jellemző tendenciaként, hogy nem találnak a termesztők még képesítés nélküli munkavállalókat sem, senki sem akar dolgozni, ezért igyekeznek gépesíteni azokat a folyamatokat, amiket lehet vagy pedig csökkentik a termesztésbe vont területeket, abbahagyják a termesztést, mert egyedül nem bírják sokszor.

A forráshiánynál és pénzügyi nehézségeknél a pályázatok hiánya, pályázatok oda nem ítéltése jelenik meg és ezáltal nem tudnak fejleszteni, nem tudnak korszerűsíteni, gépeket beszerezni. A beszerzési nehézségeknek főként a pénzügyi, anyagi okok jelennek meg, illetve sok termesztő esetében akár a vetőmagok vagy a palánták beszerzésének a hiánya is problémát okoz. A másodlagos feldolgozásba sok esetben nem tudnak belekezdeni, hiszen nincsen forrásuk arra, hogy gépeket szerezzenek be és nem tudnak a szigorú szabályozás vagy minőségbiztosítás miatt belépni az egyes (jobbán fizető) piacokra.

A gyógynövénytermesztő vállalkozások nehézségeire vonatkozóan különféle statisztikai elemzéseket végeztünk. A gazdasági formák arányait tekintve jellemzőbb az ágazatban működő kisvállalkozásokra az őstermelői forma, valamint a több gazdasági kategória együttes működtetése, azonban a gazdasági társaságok és egyéni vállalkozások is nagyobb arányban jelentek meg, míg kistermelőként önmagában egyik általunk megkérdezett termesztő sem működik.

A gyógynövénytermesztő kisvállalkozások gazdasági formái és működési nehézségeik között nem találtunk szignifikáns összefüggést. Tehát nincs összefüggés aközött, hogy milyen gazdasági forma esetén mely felmerülő nehézségek a gyakoribbak.

Szakirodalmi kutatásunk során hazai és nemzetközi irodalmakat feldolgozva próbáltuk összegyűjteni, hogy milyen nehézségei, kihívásai és problémái vannak a gyógynövénytermesztő kisvállalkozásoknak. Primer kutatásunkként félig strukturált szakmai interjúkat készítettünk, melyek során gyógynövénytermesztő hazai kisvállalkozásokat kerestünk meg. Az interjúk kérdései közül 1 összetett kérdést és egy egyszerűbb kérdést dolgoztunk fel jelen publikációban. Sajnos, amint az látható az eredményekből nagyon sok gyógynövénytermesztő kisvállalkozás életét nehezítik meg az egyes problémák. Az elemzés kiterjedt arra is, hogy mekkora arányát érintik a gyógynövénytermesztő kisvállalkozásoknak az egyes nehézségek, milyen nehézségek jelennek meg, ezeket 9 kategóriába soroltuk és ezekhez különböző statisztikai vizsgálatokat végeztünk.

Amint látható, számos nehézség jelenik meg és nehezíti meg a gyógynövénytermesztő kisvállalkozások életét hazánkban. Megoldásként össze kellene fogniuk a gyógynövénytermesztőknek és egy olyan országos érdekképviselőt szervezni vagy pedig felvenni a kapcsolatot egy már meglévő érdekképviselővel,

akik tudnának segítséget nyújtani számukra, megoldást találni bizonyos problémákra és együttesen kellene fellépniük a problémák megoldására, hiszen sokakat érintő nehézségekről van szó, melyek befolyással vannak az egész ágazatra.

Nagyon különbözött a gazdasági forma, amiben a megkérdezett termesztők működnek, ez valószínűleg annak is köszönhető, hogy nagy az átjárhatóság egyes kategóriák között, illetve sok kategória közül választhatnak a termesztők. Mint látható volt, jellemző az is, hogy több kategóriában működnek egyszerre a kisvállalkozások, hiszen ezáltal kedvezőbben működhetnek, valamint több lehetőségük van, akár a pályázatok esetén is.

Az általunk végzett Chi-négyzet próba szerint egyik gazdasági forma és egyik nehézség tekintetében sem mutatható ki szignifikancia.

IRODALMI FELDOLGOZÁS

BERNÁTH, J. (2013): Vadon termő és termesztett gyógynövények. Mezőgazda Kiadó, Budapest, ISBN: 9632866741

BERNÁTH, J. – CZIRBUS, Z. (2014): Gyógynövények gyűjtése és termesztése, Képzési segédlet; Gyógynövény Szövetség és Terméktanács, Forrás: <https://kozfoglalkoztataskormany.hu/download/f/43/f0000/K%3%A9pz%3%A9si%20Seg%3%A9dlet%20betan%3ADtott%20gy%3%B3gy-n%3%B6v%3%A9nygy%3%B1jt%3%91%20%3%A9s%20termeszt%3%91%20szakmai%20k%3%A9pz%3%A9shez.pdf> (letöltés ideje: 2022.10.21.)

BODEKER, G. (2007): Medicinal Plant Biodiversity & Local Healthcare: Rural development and the potential to combat priority diseases. In: *Endogenous Development and Bio-Cultural Diversity* (Ed. Havercort B et al.). COMPAS Press, Netherlands, pp. 241-255. Letöltés dátuma: 2024.01.10. https://www.researchgate.net/publication/254062923_Medicinal_plant_biodiversity_and_local_healthcare_Rural_development_and_the_potential_to_combat_priority_diseases

ERDÉSZ F. – KOZAK, A. (2008): A gyógynövényágazat helyzete In: *Agrárgazdasági Tanulmányok*, 4. szám https://uni-eszterhazy.hu/public/uploads/gyogynovenyagazat-helyezete_5812354905176.pdf (letöltés: 2020.05.21.)

LORETTE, K. (2011): How to open and operate a financially successful herb and herbal plant business. Atlantic Publishing Group, Inc. ISBN: 1601383290

PANYOR, Á. (2011): Gyógynövény-fogyasztási szokások vizsgálata. *GAZDÁLKODÁS*, 55 (4). pp. 387-394. ISSN 0046-5518

PÁSZK, N. – SZŰCSNÉ MARKOVICS, K. (2023): Gyógynövénytermesztés és annak hazai jellemzői In: Musinszki, Zoltán; Szűcsné, Markovics Klára (szerk.) *GAZDÁLKODÁSI KIHÍVÁSOK 2023-BAN*. MTA MAB Gazdálkodástudományi Munkabizottság. 174 p. pp. 117-123., 7 p. ISBN 978-615-6448-44-6

PÁSZK, N. – SZŰCSNÉ MARKOVICS, K. (2024): A fűszer- és gyógynövénytermesztő szektor vállalkozásdemográfiai trendjei 2008-2022 között In: Musinszki, Zoltán; Horváth, Ágnes; Szűcsné, Markovics Klára (szerk.) *GAZDÁLKODÁSI KIHÍVÁSOK 2024-BEN*. MTA MAB Gazdálkodástudományi Munkabizottság. 358 p. pp. 196-212., 17 p. ISBN 978-615-6448-57-6

PÁSZK, N. (2024): KKV-k megjelenése és szerepe a gyógynövénytermesztő ágazatban. *HANTOS PERIODIKA* 5: 1 pp. 176-186., 11 p.

- REISINGER, A. (2022): A VÁLLALATOK ÉS A TÁRSADALOM LEHETSÉGES KAPCSOLÓDÁSI PONTJAI – ELMÉLETI MEGKÖZELÍTÉSBN, *Civil Szemle* 2022/1.
- VARISKHANOV, A. ET AL. (2024): Thai herbal supply chain connectivity: analyzing its visibility via process capability. *Journal of Reproducible Research*, 2(2), 94–103. Letöltés dátuma: 2024.03.20. <https://journalrrsite.com/index.php/Myjrr/article/view/75>
- XABA, NN – NKOMO, SL – HARRYPERSAD, K. (2022): Whose Knowledge? Examining the Relationship between the Traditional Medicine Sector and Environmental Conservation Using a Stakeholder Analysis: Perceptions on Warwick Herb Market Durban South Africa. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2022; 19(19):11900. <https://doi.org/10.3390/ijerph191911900>
- CSALÁDI GAZDASÁGOK REFORMJA - TÁJÉKOZTATÓ KIADVÁNY A CSALÁDI GAZDASÁGOKRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNYRŐL (2020): In: Nemzeti Agrárgazdasági Kamara honlap. Forrás: <https://www.nak.hu/kiadvanyok/kiadvanyok/3553-csaladi-gazdasagok-reformja-tajekoztato-kiadvany-a-csaladi-gazdasagokrol-szolo-torvenyrol> (letöltés ideje: 2025. 09. 02.)
- Dísznövénytermesztés és gyógynövény-felvásárlás 2020. év XII. ÉVFOLYAM, 1. szám, ISSN 1418 2130
- GYÓGNÖVÉNY SZÖVETSÉG ÉS TERMÉKTANÁCS (2022): Gyógynövénytermesztés Magyarországon. Megéri belevágni? Forrás: <https://www.gyszt.hu/hu/aktualitasok/gyogynovenytermesztes-magyarszagon-megeri-belevagni-interju>; (letöltés ideje: 2022.10.21.)
- GYÓGNÖVÉNY SZÖVETSÉG ÉS TERMÉKTANÁCS (2013): A gyógynövényágazat helyzete. Forrás: <https://docplayer.hu/2294734-A-gyogynovenyagazat-helyzete-zalaszentlaszlo-nemzetkozi-gyogy-es-fuszernoveny-napok-2013-julius-19-20-21-czirbus-zoltan-elnok.html>; (letöltés ideje: 2023.08.10.)
- HONNAN KERÜLNEK AZ ASZTALUNKRA AZ ÉTELEK? (2023): In: Magyar mezőgazdaság honlap. Forrás: <https://magyarmezogazdasag.hu/2023/10/26/honnan-kerulnek-az-asztalunkra-az-etelek/> (letöltés ideje: 2023. 11. 02.)
- KORSZERŰ GYÓGNÖVÉNYTERMESZTÉSI ISMERETEK (2012): Forrás: file:///C:/Users/USER/Downloads/korszeru_gyogynovenytermesztesi_ismeretek.pdf (letöltés ideje: 2022.10.10.)
- MI JELLEMEZTE A MAGYAR GAZDASÁGOKAT (2016A): In: KSH honlap. Forrás: <https://www.ksh.hu/ac2020db/2016/index.html> (letöltés ideje: 2023. 11. 02.)
- MAGYAR GYÓGNÖVÉNYÁGAZATI STRATÉGIA (2014): https://uni-eszterhazy.hu/public/uploads/gyogynoveny-strategia-2014_58123569d94f7.pdf (letöltés: 2019.05.21.)
- MEZŐGAZDASÁGI MUNKAERŐ-FELHASZNÁLÁS (2016B): In: KSH honlap. Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/mez/hu/mez0005.html (letöltés ideje: 2023. 11. 02.)
- NEMZETI AGRÁRGAZDASÁGI KAMARA: Csökken a begyűjtött és termesztett gyógynövények mennyisége, de megfordítható a tendencia In: *Nemzeti Agrárgazdasági Kamara honlap*, <https://www.nak.hu/agazati-hirek/mezogazdasag/146-novenytermesztes/95621-csokken-a-begyujtott-es-termesztett-gyogynovenyek-mennyisege-de-megfordithato-a-tendencia> (letöltés: 2019.05.21.)
- AZ ŐSTERMELŐI ELŐÍRÁSOK TELJESÍTÉSÉT SEGÍTI A NÉBIH (2022): In: NÉBIH honlap. Forrás: <https://portal.nebih.gov.hu/-/az-ostermeloi-eloirasok-teljesiteset-segiti-a-nebih#:~:text=Az%20%C5%91stermel%C5%91i%20el%C5%91%C3%ADr%C3%A1sok%20teljes%C3%ADt%C3%A9s%C3%A9t%20seg%C3%ADti%20a%20N%C3%A9bih%202022.,kell%20ig%C3%A9nyelni%20a%20majd%20ezeket%20megjelen%C3%ADteni%20a%20szab%C3%A1lyos%20%C3%A1rus%C3%ADt%C3%A1shoz> (letöltés ideje: 2023. 11. 02.)
- AZ ŐSTERMELŐI ÉRTÉKESÍTÉS AKTUÁLIS SZABÁLYAI (2021): In: NÉBIH honlap. Forrás: <https://portal.nebih.gov.hu/-/az-ostermeloi-ertekesites-aktualis-szabalyai> (letöltés ideje: 2023. 11. 02.)
- 60/2023. (XI. 15.) AM rendelet a kis mennyiségű, helyi és marginális élelmiszer-előállítás és -értékesítés higiéniai feltételeiről (2025a) In: NetJogtár honlap. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2300060.am> (letöltés ideje: 2025. 09. 02.)
2020. ÉVI CXXIII. TÖRVÉNY A CSALÁDI GAZDASÁGOKRÓL (2025B): In: NetJogtár honlap. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2000123.tv> (letöltés ideje: 2025. 09. 02.)
2006. ÉVI IV. TÖRVÉNY A GAZDASÁGI TÁRSASÁGOKRÓL (2006): In: NetJogtár honlap. Forrás: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0600004.TV> (letöltés ideje: 2025. 09. 02.)
2009. ÉVI CXV. TÖRVÉNY AZ EGYÉNI VÁLLALKOZÓRÓL ÉS AZ EGYÉNI CÉGRŐL (2025C): In: NetJogtár honlap. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0900115.tv> (letöltés ideje: 2025. 09. 02.)